

3 Mozgásjavító Óvoda, Általános Iskola, Szakközépiskola, Egységes Gyógypedagógiai Módszertani Intézmény és Kollégium tréninglakás programjának szerepe a mozgáskorlátozott gyermekek önálló életre való nevelésében

GALAMBOS KATALIN

galambos@mozgasjavito.hu

Absztrakt

A komplex gyógypedagógiai nevelés, oktatás alapvető célja a speciális nevelési szükségletek biztosításával a sajátos nevelési igényű gyermekek/ fiatalok társadalmi integrációjának támogatása. Ennek egyik feltétele az individuális szinten értelmezett legmagasabb szintű önállóság elsajátítása. A gyógypedagógiai nevelés, oktatás területén számos lehetőség mutatkozik a független életvitel lehetőségeinek megtanítására, gyakorlására. Ebben a vizsgálatban a mozgáskorlátozott gyermekek és fiatalok szocializációs folyamatának, társadalmi integrációjának, önálló életre való felkészülésének lehetőségeit tekintetem át. Célom volt annak feltárása, hogy a Mozgásjavító Óvoda, Általános Iskola, Szakközépiskola, Egységes Gyógypedagógiai Módszertani Intézmény és Kollégium által működtetett tréninglakás program mely területeken és milyen mértékben járul hozzá a tanulók önálló életre való felkészüléséhez, tágabb értelemben társadalmi integrációjához.

Kulcsszavak: önellátás, önrendelkezés, tréninglakás, oktatólakás, társadalmi integráció, mozgáskorlátozottság

Bevezető

A gyermeknevelés felelősségteljes, tudatos, hosszú távra tervezett folyamat minden esetben. Sajátos nevelési igényű gyermek nevelése esetén fokozott az aggodalom, vajon képes lesz-e önálló életet élni, érett, felnőtt személyllyé válni, aki tagja lesz közösségének, a társadalomnak. A fogyatékossgal élő gyermekeknek bizonyos százaléka nem lesz képes önálló életet élni, akár intézményes keretek között, akár családjukban eltérő fokban személyi támogatást igényelnek majd egy egész életen át. Azoknál a gyermekeknél, akik képesek lehetnek független, önállóan életvitelre egy sokoldalú, az önállóság minden területét érintő felkészítés szükséges a család és a szakemberek együttműködésével.

A független életvitel, az önállóság különböző, egymással szorosan összefüggő dimenziókban, bio-pszicho-szociális szinteken értelmezhető. A fejlődés, az érési folyamatok, illetve a fejlesztés is ezen dimenziókban történik, melyek jelentős hatással vannak egymásra.

Az a fogyatékossgal élő személy lesz képes önálló életet élni, aki:

- mindennapos tevékenységeit önmaga képes elvégezni,
- segédeszközeit megfelelően tudja használni,
- akadálymentesített mikro és makro környezetben él,
- reális énképe van,
- érett személyiség,

- dönteni tud élethelyzeteiben,
- irányítani képes sorsát,
- képes munkát vállalni,
- érdekérvényesítő képességgel rendelkezik, stb.

A vizsgálat során egyik interjúalanyom ezt nagyon egyszerűen a következőképpen fogalmazta meg: „*Úgy élni, mint mások.*”

Önálló életre nevelés

A Mozgásjavító EGYMI nevelési koncepciójában alapvető célként határozza meg annak támogatását, hogy a mozgáskorlátozott tanulók a szűkebb és tágabb társadalmi környezetben lehetőségeikhez képest önálló és önrendelkező személyekké váljanak. Az intézmény minden szervezeti egységében megjelenik az egységes nevelésfilozófia: „eljuttatni a mozgáskorlátozott fiatalokat az önállóság lehető legmagasabb fokára, felkészítve őket az integrációra” (*Mozgásjavító EGYMI Pedagógiai Program*, 2010).

Mely területeken jelenik meg az önálló életvitelre való felkészítés az intézményben?

Egész napos mozgásra nevelés

A mozgáskorlátozott gyermekek szomatopedagógiai ellátása során a mozgásfejlesztés fontos specifikum. Testnevelés óra helyett mozgásnevelés óra van napi gyakorisággal. A mozgásnevelés olyan komplex tevékenység, amely az egész napot áthatja, és az iskolai tanulmányok időszakában a fejlesztés alapját képezi. A mozgásnevelés a mozgáskorlátozott gyermekek mozgásterápiájának, adaptált testnevelésének és sportjának, tevékenységtanításának nevelési, oktatási, képzési rendszere. A mozgásnevelés egyik területe a mindennapos tevékenységre nevelés, az Activities of Daily Living (ADL) funkciók megtanítása. Cél az optimális személyi függetlenség elérése. Mindez a tevékenységbe ágyazott mozgásnevelés keretén belül valósul meg, melynek területei: a tevékenykedés motoros feltételeinek kialakítása, a tevékenység adaptációja és gyakorlása és az eszközös megsegítés a környezeti adaptáció feladatrendszerével (BENCZÜR 2000).

Apartman rendszer

A Mozgásjavító EGYMI országos beiskolázási körzettel rendelkezik, a vidéki és/vagy hátrányos szociális helyzetben lévő tanulók számára diákotthoni ellátás biztosítja az intézményes tanulás lehetőségét. A 2009/10 tanévtől a diákotthon átalakult, a 15-20 gyermeket befogadó nagy hálóterem helyett 12 fős apartmanok (4 db 3 ágyas hálószoba, nappali, amerikai konyhás étkező, 2 különböző önellátási szinthez alkalmazkodó fürdőszoba) kialakítására került sor, ahol családias környezetben van lehetőség az önálló életvitel minden területét kipróbálni, azokban fejlődni.

Tankönyvbe foglalkozások

Az 1993/94-es tanév második félévében hozta létre az intézmény a tankönyhát. Először a 8. osztályosok, majd tanévenként mindig eggyel növelve az évfolyamok számát, az

egész felső tagozat órarendjébe beillesztve életvitel és háztartási ismeretek tárgyként, heti 1,5-2 órában. A tankonyha akadálymentes berendezése, speciális eszközökkel való ellátása minden tanuló számára lehetőséget biztosít a konyhai teendők, a főzés gyakorlására. A fiatalok kiválasztják az elkészítésre kerülő menüsört, amit a tankonyhán dolgozó pedagógus irányításával a legnagyobb önállóság mellett elkészítenek, majd közösen elfogyasztanak.

Pályorientáció – gazdálkodási, vállalkozási ismeretek

A tanulók önállóságának fejlesztése, a munkaerő-piacra való bejutásuk, valamint a társadalmi integráció megkönnyítése érdekében az intézmény középiskolai tagozatán a pályorientáció kiemelt fejlesztési terület, megvalósítási formája a gazdálkodási, vállalkozási ismeretek tantárgy a 9. évfolyamtól. Ennek keretében a gyakorlati oktatás szinterei: kávézó, belső bolt (üzlet), taniroda, tankonyha működtetése, ügyfélszolgálati tevékenység, Nyílt Napokon recepció, idegenvezetési feladatok ellátása (*Mozgásjavító EGYMI Pedagógiai Program*, 2012).

Tréninglakás program

Az intézmény sajátos ellátási formával oktatólakásként működő tréninglakás programmal járul hozzá a mozgáskorlátozott fiatalok önálló életre neveléséhez, melyet a következő fejezet mutat be részletesen.

Mozgásjavító EGYMI – tréninglakás program

„Egy társadalom fejlettsége azon is múlik, hogy miként bánik a fogyatékosokkal. Milyen módon igyekszik integrálni őket, miként segíti beilleszkedésüket. Milyen mértékben növekszik a társadalmi egyenlőtlenség vagy egyenlőség. Hogyan képes mindenki a társadalmi beilleszkedés lehető legmagasabb fokát elérni. Ennek egyik alapvető feltétele, első állomása, hogy az alapműveltséget biztosító iskolából milyen útravalóval távozik a gyermek.” (www. mozgasjavito.hu)

Ezzel a mottóval indította el az iskola és annak Zsótér Pál Alapítványa a 2002/03 tanévtől kezdődően a tréninglakás programot az iskolában tanuló mozgáskorlátozott diákok számára. A tréninglakás program egy olyan átmeneti tartózkodási forma, amely egy bizonyos ideig lehetőséget biztosít olyan készségek gyakorlására, amelyek az önálló életvitelre készítenek fel (ZÁSZKALICZKY 1998).

Az első lépések...

Az iskola falain belül, a tanulók jövőképében igény mutatkozott az önállósodásra, az iskola munkatársainak szakmai törekvéseiben a tanulók függetlenségének megtanítására, az önálló élet kipróbálására. Az intézmény kereste a lehetőségeket. Számos nemzetközi tapasztalat mutatta a megoldás lehetőségeit, melyet az iskola elsőként a tankonyha program bevezetésével indított el. 2001-ben adódott egy lehetőség, korábban a Nyomorék Gyermek Otthonában tanuló gyermek rokona végrendeletében arról rendelkezett, hogy hagyatéka a mozgáskorlátozott gyermekek érdekeit szolgálja. Ebből a hagyatékból

sikerült megvásárolni, berendezni azt a lakást, mely tréninglakásként funkcionál és a mozgáskorlátozott gyermekek önálló életre nevelését segíti 2002 óta.

A lakás tulajdonosa és fenntartója az iskola Zsótér Pál Alapítványa. A teljes mértékben akadálymentes, igényesen berendezett otthon egy társadalmilag elfogadott lakóközösségbe integrálódik. A program átmeneti tartózkodásra ad lehetőséget szervesen kapcsolódva az iskola pedagógiai és nevelési céljaihoz.

A program betartása

A tréninglakás programban az iskola 7. és 8. osztályos tanulói párban vesznek részt, a lakásba 2-6 hét időtartamra költöznek be. A tréninglakásban való tartózkodás alapvető célja felébreszteni az igényt az önállóságra. A lakásban tartózkodás ideje alatt lehetőség nyílik egyéni igényeknek, szükségleteknek megfelelően segíteni az önállóság legmagasabb fokának elérését, mely az iskola alkalmazásában lévő két pedagógiai asszisztens partneri együttműködésében valósul meg.

A tanuló a tréninglakásban való tartózkodás ideje alatt fejlődhet az önállóság és az önálló életvitel számos területén: öltözködés, tisztálkodás, étkezés, segédeszköz használat, mosás, főzés, takarítás, közlekedés, bevásárlás, szabadidős program szervezése, illetve a döntéshozatal képességében, az önrendelkezés, a kompromisszumkészség területein. Tágabb értelemben megismerheti továbbá azt a közösséget, amelyhez tartozik, a társadalmat ahol kapcsolatrendszere bővíülhet, akár a szórakozás, akár a munkavállalás területén. Interakciókat létesíthet számára ismeretlen személyekkel, kommunikációs készsége, az elfogadás-elfogadtatás képessége és a reális önértékelés fejlődik.

Részletesen a tréning által célként kitűzött, főbb TERÜLETEK és TEVÉKENYSÉGEK:

- *idő helyes és hasznos beosztása:* a tanulók heti programot írnak alkalmazkodva egymás időbeosztásához,
- *szállítás, közlekedés megszervezése:* a tanulók önállóan szervezik az iskolába és a haza jutást, eleinte szállítás igénybevételével, majd a program során amennyiben erre lehetőség van fokozatosan önállóan,
- *társadalmi érintkezés szabályainak elsajátítása:* a program során önállóan kell idegen emberekkel kapcsolatot teremteni, segítséget kérni, kommunikációs helyzetbe kerülni,
- *vásárlás, étrend kialakítása, ételek elkészítése:* a tanulók önállóan döntenek el, mit szeretnének reggelizni és főzni vacsorára, ahhoz milyen alapanyagok szükségesek, hol és mennyi pénzért lehet azt megvásárolni,
- *báztartási munkák elvégzése:* gépek használata, munkaformák megismerése,
- *vendégség szervezése:* a lakásba csak meghívott felnőttek (tanárok, szülők), gyerekek mehetnek, a következő beköltöző pár és a vendégek meghívása a tréning résztvevő tanulóknak szervezési feladata,
- *számlák rendszere:* a tréninglakásban tartózkodás költségeit az iskola alapítványa finanszírozza, a tanulóknak számlákkal kell igazolni a költségeket, ügyelve arra, hogy a megadott keretet ne lépjék túl, takarékoskodniuk kell,
- *szociális képességek fejlesztése:* alkalmazkodás a tréning programjához és egymáshoz, döntéshozatal, igényesség, kötelesség képességének fejlesztése,
- *szabályalkotás:* a tanulók a maguk által megfogalmazott szabályokat és célokat be kell, hogy tartásuk. Folyamatos egyeztetés van a felnőttekkel, napi és heti szabályalkotás történik, ehhez mindenki tartja magát.

A program megvalósításának főbb lépesei

1. Beszélgetés a mindenkori 6. osztályosokkal az önállóságról, a tréninglakás programjáról.
2. A tanulók „titoktartási fogadalmat” tesznek, nem beszélgetnek a tréninglakásról társaikkal, szüleikkel, saját maguk gondolják át szándékukat.
3. Önálló döntéshozatal arról, hogy szeretnének-e a programban részt venni.
4. A tanulók szándéknyilatkozatot nyújtanak be írásban az iskola igazgatójának, melyben megfogalmazzák melyik társukkal, mennyi időre és milyen kitűzött célokkal kívánnak részt venni a tréninglakás programban.
5. A tanuló megbeszéli döntését szüleivel és a programban való részvételhez engedélyt kér tőlük.
6. A körültekintően kiválasztott páros elfoglalja a helyét a lakásban, beköltözés. Első nap a felnőttekkel közösen megtervezik a maguk alkotta szabályokat, a tréning ideje alatti több hetes programot.
7. A projekt végén, kiköltözéskor értékelés, önértékelés történik.

Az iskolába a tréninglakás program résztvevői napi bejáró tanulóként érkeznek, részt vesznek a tanítási órákon és a külön órákon, szakkörökön. A házi feladat elkészítése a tréninglakásban történik. A napi órarendhez igazodva, hozzák és viszik a tantárgyakhoz szükséges taneszközöket. Ez változást jelent, mind a diákok otthonban lakó, mind a bejárós tanulók számára. A bentlakó gyerekek megtapasztalhatják, hogy milyen lenne minden nap otthonról bemenni az iskolába, a bejárós gyerekek pedig sok esetben most alszanak először külön szüleiktől és érkeznek önállóan az iskolába.

A tréninglakás munkatársai

A tréninglakásban dolgozó segítők, akik ezt a kísérést végzik egy felelősségteljes pedagógiai fejlesztő feladatot látnak el. Kiválasztásuk és felkészítésük nagyon körültekintő, alapos, számos területre kiterjedő folyamat. Munkájukban, mely az évek során egyhangúnak, a kiegész veszélyét fenyegetőnek tűnhet, a tanulók egyedisége, a feladat sokfélesége nyújt lehetőséget szakmai fejlődésre, megújulásra. A tréninglakásban dolgozó munkatársak feladata nagyon összetett, ők azok, akik tudják a kitűzött célokat, a megvalósításhoz szükséges feladatokat, de nem határozzák meg, hogy mit kellene tenni, hogy melyik út lenne helyesebb, hagyják, hogy minden gyerek maga jöjjön rá a megoldásokra, a buktatókra. Igaz ez mind az önellátás feladataira, mind arra, hogy a fiataloknak meg kell tanulnia felmérni döntéseik következményeit. „... nem »gondozók«, hanem »kísérők« leszünk, akik egy úton haladunk velük. Akkor nem előírunk számukra, hanem támogatjuk őket. Akkor nem előttük járunk, hanem mellettük haladunk és figyelünk arra, hogy ők maguk milyen irányba akarnak menni.” (BRUCKMÜLLER 1999)

Vizsgálat

Felmérést készítettem a Mozgásjavító EGYMI azon tanulóinak körében, akik 2002 és 2008 között 7., 8. osztályfokon részt vettek a tréninglakás programban. Összesen 79 tanuló élt ezzel a lehetőséggel, ebből 37 tanulóval készítettem tematikus kvalitatív

interjú és töltöttem ki az általam összeállított 22 kérdésből álló, feldolgozásra került kérdőívet.

A kérdőív 1-9 kérdései a tanuló adataira (születési év, nem, diagnózis, bejáró/bentlakó), mozgásállapotára (önállóan közlekedik, milyen segédeszközt használ) és a tréninglakásban tartózkodás idejére vonatkoztak. A 10-22 kérdések a következő témákra fókuszáltak:

- a tanuló tréninglakásban tartózkodással kapcsolatos elvárásai (önállósodás, fejlődés egy bizonyos területen, új élmény, nyugalom),
- különbségek a tréninglakásban, a diákothonban vagy a családi otthonban lakás között (szabadabb lehetek, önállóan dönthetek, lehetek egyedül is, nincs különbség),
- az önellátás melyik területen fejlődött a tréninglakás programban (étkezés, öltözködés, tisztálkodás, WC használat, egyik sem),
- melyik tevékenységi területeken szerzett a tréninglakásban újabb tapasztalatokat (közlekedés, bevásárlás, főzés, mosás, takarítás, kommunikáció, játék, hétféle program szervezése, pénzkezelés).

A kérdőív kérdéseinek összeállításakor és a feldolgozásával a következőkre kerestem válaszokat:

1. Az önállósodás területén lehetséges fejlődés mértéke függ-e a vizsgált személyek kórformájától.
2. Azzal, hogy a tanulók részt vettek a tréninglakás programban könnyebben boldogulnak-e önellátásuk területén?
3. Azok a tanulók, akik kettő vagy akár három alkalommal is lehetőséget kaptak a tréninglakásba való kiköltözésre nagyobb mértékben fejlődhetnek önállóságuk területén?
4. Vajon mást vár a diákothonban lakó és mást a családi otthonból bejáró tanuló a tréninglakás programtól?
5. Ténylegesen segíti-e a tréninglakás program a tanulók önállósodását, illetve az önállósodás melyik területén fejti ki hatását leginkább?

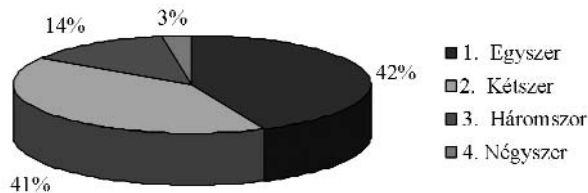
Továbbá a vizsgálat során bizonyítékokat kerestem az intézmény által működtetett tréninglakás program hatékonysága mellett, segítve az iskolát céljainak megvalósításában az önálló életre nevelés, a társadalmi integráció támogatása területén.

A vizsgálat módszere

Tematikus kvalitatív interjú: az interjú előre kidolgozott elven alapul, meg vannak határozva a feltétlenül érinteni kívánt kérdések, szempontok, de a válaszadó bármikor kitérhet a témával kapcsolatos egyéb észrevételeire (SZOKOLSZKY 2004). Ezen interjú típus vizsgálati módszerként való kiválasztásakor céltom volt a kérdőív pontjaira válaszokat kapni, melyek adatként szolgáltak a kutatás statisztikailag feldolgozható, kvantitatív részéhez, ugyanakkor a beszélgetések (2-3 óra) további információkkal is szolgáltak, teret engedtek a személyesen megélt helyzetek, érzések részletes elmesélésének.

Vizsgálati minta

A vizsgálatban 37 gyermek/ fiatal vett részt, 25 fiú és 12 lány. 12 tanuló a vizsgálat idején is a Mozgásjavító EGYMI tanulója volt, 7. vagy 8. osztályban, 25 tanuló elballagott már az iskolából. A tréninglakás programban való részvétel idején a megkérdezett tanulók átlag életkora 14 év volt, a vizsgálat idején 17 év. A tanulók között 8 saját családi otthonból bejáró, 29 diákotthonban lakó gyermek volt a program kipróbálásának idején. A vizsgálatban részt vett tanulók diagnózisok szerinti megoszlása: 60%-ban korai agykárosodás utáni mozgáskorlátozottság, vagy cerebralis paresis, 40%-ban a többi kategóriákhoz tartozó diagnózisok (Végtagredukciós fejlődési rendellenességek és szerzett végtaghiányok, Petyhüdt bénulást okozó kórformák, Egyéb mozgás rendellenességet okozó kórformák) az intézményi megoszlás arányában. A tréninglakás program akár félévente elérhető volt a tanulók számára az általános iskola utolsó két évében, így a tanulók többször is részt vehettek a programban. A vizsgálatban részt vett tanulók 42%-a egyszer, 41%-a kétszer, 14%-a háromszor és 3%-a négyszer volt a tréninglakásban (1. ábra).

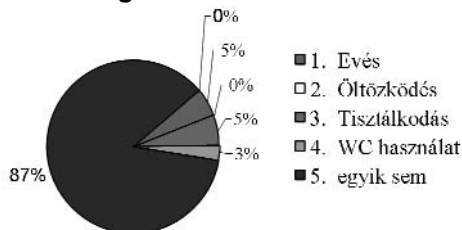
1. ábra. A vizsgálatban részt vett tanulók százalékos arányú megoszlása, a szerint, hány alkalommal vettek részt a tréninglakás programban

Eredmények

1. Az önállósodás területén lehetséges fejlődés mértéke függ-e a vizsgált személyek kórformájától.

Az önálló élet területein való fejlődés mértékére a kérdőív külön kérdésekben kérdezett rá. Az önellátás mindennapi tevékenységeiben a tanulók úgy ítélték meg, hogy a tréninglakás program során kevésbé fejlődtek. 87%-ban erre a kérdésre azt válaszolták, hogy ezeken a területeken nem volt változás (2. ábra). Véleményem szerint ez azzal

Önellátás melyik területén fejlődött a tréninglakásban?

2. ábra. A kutatásban részt vett tanulók válaszainak százalékos megoszlása arra a kérdésre vonatkozóan, hogy önellátásuk melyik területén fejlődtek a tréninglakásban

magyarázható, hogy erre az életkorra (13-15 év) az intézmény egyéb fejlesztő tevékenységei már felkészítik a tanulókat, elérték a maximális önállóságot, mely számukra elérhető, kórformától függetlenül mindenki saját magához mérten.

Az önellátás foka különböző tevékenységeken keresztül is mérhető. A vizsgálatban megkérdeztem, hogy melyik területen gondolják a tanulók, hogy fejlődtek a tréninglakás program során. A tanulók többsége 3 tevékenységet is megjelölt. Mindenki fejlődött önmagához képest, eltérés a fejlődés mértékében, illetve a megoldásokban volt. Hogy melyik területeken milyen mértékben fejlődtek saját véleményük szerint azt a 3. ábra mutatja.

3. ábra. A kutatásban részt vett tanulók válaszainak százalékos megoszlása arra a kérdésre vonatkozóan, hogy melyik tevékenységi területen fejlődtek a tréninglakás program során

A legtöbbet a főzés, bevásárlás, közlekedés, mosás tevékenységi területeken fejlődtek a tanulók, ezek azok a területek, amelyek átszőtték mindennapjaikat. Szociális készségük is fejlődött, kisebb közösségben volt lehetőség az esti beszélgetésekre, egymás meghallgatására, a programok szervezésénél figyelembe kellett venni a társuk kívánságait és lehetőségeit is.

A következő idézetek jól érzékeltetik a tanulók véleményét:

- „Minderről beszélgettünk, az életről, nagyon klassz volt. Ültünk, raktuk a puzzlet és beszélgettünk, csak hárman.”
- „Nem csak magamra kell gondolni, hanem a Józsefekre is, nem volt olyan dolog, amit egyedül csináltam meg, tehát, ha mosogatóról volt is szó ő odahozta a szennyest és elmosogattam, mert ő DMPS¹ és elektromos kocsival közlekedett. Tehát voltak bizonyos korlátai, de én úgy gondolom, hogy kiegészítettük egymást.”

2. Azzal, hogy a tanulók részt vettek a tréninglakás programban, könnyebben boldogulnak-e önellátásuk területén?

A megkérdezettek 92%-a jól érezte magát a tréninglakásban, 81% egyértelműen megfogalmazta, hogy fejlődött önálló életvitel területén. A tréninglakás program célja megvalósul. A cél, hogy a gyermekek önállóságát fejlesztve segítse őket abban, hogy amikor kikerülnek az iskola védő-óvó közegéből könnyebben boldoguljanak, hogy ne legyenek ismeretlenek számukra az élet azon területei, melyekkel esetleg az iskola falain

1 Dystrophia musculorum progressiva, progrediáló, a vázizomzat sorvadásával járó, genetikusan determinált kórforma.

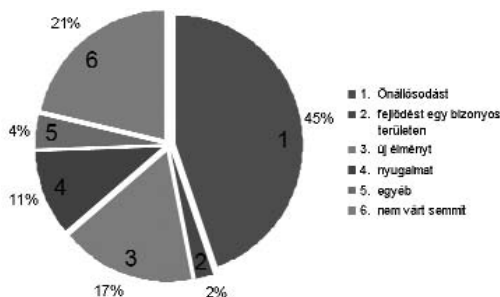
belül nem találkoznak. Sok esetben a gyakorlatban nincsen lehetőség kipróbálni, begyakorolni bizonyos területeket.

3. Azok a tanulók, akik kettő vagy akár három alkalommal is lehetőséget kaptak a tréninglakásba való kiköltözésre nagyobb mértékben fejlődtek önállóságuk területén?

A legnagyobb fokú önállósodásról azok számoltak be, akik 2 alkalommal és 3 hétig vettek részt a tréninglakás programban. Az első alkalom sok esetben megalapozta a második alkalom célkitűzéseit.

4. Vajon mást vár a diákotthonban lakó és mást a családi otthonból bejáró tanuló a tréninglakás programtól?

A 4. ábra mutatja, hogy a tanulók milyen elvárásokat és milyen arányban fogalmaztak meg a tréninglakás programban való tartózkodással kapcsolatban. Más elvárások fogalmazódtak meg a diákotthonban lakó és az otthonról bejáró tanulók esetében.

4. ábra. A kutatásban részt vett tanulók válaszainak százalékos megoszlása arra a kérdésre vonatkozóan, hogy mit vártak a tréninglakás programtól

A diákotthonban lakó gyerekek több elvárást fogalmaztak meg, az új élmény lehetősége és a nyugalom csak diákotthonból érkező tanulók esetében fogalmazódott meg. Az egyéb kategóriát is diákotthonban lakó tanulók használták ki, a következő válaszokkal: nincsen bezártság, jobban lehet tanulni, megtanulok spórolni. Nagyon érdekes, hogy a nem várok semmit kategóriát is diákotthonban lakó tanulók töltötték meg 90%-ban. Összességében azt gondolom, a más elvárások más lehetőségeket is jelenthetnek. A diákotthont a tanulók akár 10 évig is „lakásként” használják, annak ellenére, hogy sokféle iskolán kívüli program van azt gondolom nem éri ugyanannyi hatás ezeket a tanulókat, mint a családokban lakó gyermekeket, akik a társadalom többi tagjával többet érintkeznek, több eseményen vesznek részt, több személyesen meglát tapasztalattal rendelkeznek. Az interjúk során az otthon lakó gyermekek szülei túlzott óvó, védő viselkedéséről számoltak be, számukra a tréninglakás a családi közegből való kiszakadás lehetőségét jelentette. Ebben az életkorban elvárható önálló cselekvésben, gondolkodásban sokszor a szülő képez gátat. A tréninglakás program oldhatja a tanulók igen erős függését a szülőktől, olyan helyzetet teremt, ahol önmaguknak kell gondoskodni saját magukról, ahol döntéseket kell hozni és azokért felelősséget kell vállalni.

Elvárásokat fogalmaznak meg a következő idézetek:

- *„Szerintem azt kaptam, amit vártam. Nekem ott azt gondoltam, hogy kipróbálhatom, hogy milyen nagyoknak lenni, ez ilyen sok idézőjelben.”*
- *„Vártam, azért vártam, mert az iskolában egy zártabb világ volt, a tréninglakás az egész más.”*
- *„Egy esélyt kipróbáljam magam az életbe!”*
- *„Először úgy volt, hogy én nem akartam menni, hogy jaj, hát én nem szeretek ilyen helyre menni, hogy önállóan, mert én azt szeretem, ha segítenek, meg ilyesmi, de aztán valahogy mégis elmentem. Nagyon jó volt.”*

5. Ténylegesen segíti-e a tréninglakás program a tanulók önállósodását, illetve az önállósodás melyik területén fejti ki hatását leginkább?

A válaszadók 81% megfogalmazta, hogy a tréninglakás program során önálló életvitel területén fejlődött. Az önállósodás területeire vonatkozó diagramokon (2. és 3. ábra) egyértelműen látszik, hogy nem a mindennapos tevékenységeik tekintetében fejlődtek a tanulók. Az önálló élet tevékenységeinek kipróbálása jelentett kihívást a tréninglakás program résztvevői számára. Ezeken a területeken fejlődtek leginkább. A vizsgálat nem mérte, de valószínűsíthető, illetve a tanulók is utaltak rá az interjúk során, hogy a megtapasztalás lehetősége: egy lakásban „önállóan” élni, hatott személyiségfejlődésükre is. Szociális, társas kapcsolataikban olyan élethelyzetekbe kerültek, amiket máskor nem volt lehetőségük megtapasztalni.

A tréninglakás programban való részvétel a kötelezettségek mellett a diákok részére a szabadság lehetőségét is jelenti. Ebben az életkorban megfogalmazódik az igény arra, hogy kipróbálják saját magukat egy olyan környezetben ahol felelősek önmagukért, ahol önállóan eldönthetnek bizonyos dolgokat, ahol megszervezhetik a hétköznapiakat, ahol akkor esznek, amikor éhesek és akkor tanulnak, amikor szükségesnek érzik. Ugyanakkor a következményeket is vállalni kell, ha nem gondolják végig, hogy mit kell vásárolni, akkor nincs vacsora, ha nem tanulják meg a házi feladatot, akkor másnap nem tudnak jó eredménnyel felelni. A tréninglakás környezete leképezi azt az életformát, ami a felnőtt életben várható.

Ezek a mozgáskorlátozott gyermekek speciális iskolában tanultak mostanáig, akár 9-10 éven keresztül. Az általános iskola befejezésekor egy olyan fordulóponthoz érnek, amikor megfogalmazódik annak lehetősége, hogy tanulmányaikat középiskolában integráltan folytatják. A tréninglakásban eltöltött idő elősegítheti a középiskolai integrációt, megmutatja a fejlesztési területeket, a lehetőségeket, a feladatokat, rávilágít arra, hogy az általános iskolából kilépve a sajátos megsegítés, támogatás már nem olyan mértékben lesz elérhető.

Összefoglalás

A mozgáskorlátozott gyermekek és fiatalok önálló életre nevelésében a tréninglakás program bizonyítottan nagy segítséget jelent. Egy független életformát próbálhatnak ki, tapasztalatokat szerezhetnek, amelyek szükségesek lesznek akkor, amikor önállóan kell az élet különböző területein boldogulniuk. Sok esetben itt a tréninglakásban szembesülnek először olyan feladatokkal, amelyek a felnőtt élet szerves részei. A vizsgálat során láthatóvá vált, hogy a családi környezetből érkező gyerekek mennyire ki vannak

szolgálva, hogy sok esetben azokat a feladatokat, tevékenységeket sem végzik el ott-hon, amikre képesek lennének. Szükségesnek tartom a családok felvilágosítását annak jelentőségéről, felelősségéről, hogy a gyermekeiket tudatosan önállóságra tanítsák, neveljék.

Ha a társadalmi integrációhoz vezető út egy lépcsősor, akkor a tréninglakás program egy lépcső felfelé, mely épül az iskola egyéb tevékenységeire, melyeket a komplex szomatopedagógiai fejlesztés biztosít, és alapja a következő fokoknak, úgymint továbbtanulás, munkavállalás, beilleszkedés a társadalomba.

A nemzetközi példák tanulmányozásával és a Mozgásjavító EGYMI tapasztalatai alapján érdemes lenne kialakítani a *tréninglakás* ellátási forma módszertanát, annak törvényi és finanszírozási lehetőségeit, teret adva a tréninglakások mind nagyobb számban való alkalmazásának.

Irodalom

- BENCZÚR M.-NÉ (2000): *Sérülésspecifikus mozgásnevelés*. ELTE Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Főiskolai Kar, Budapest.
- BRUCKMÜLLER M. (1999): *Mit jelent az önrendelkezés gyakorlata az intézményekben élő értelmileg akadályozott emberek számára*. In LÁNYINÉ DR. ENGELMAYER Á. (szerk.): *Kiscsoportos lakóotthonok, a szervezés és a tartalmi munka aktuális kérdései*. Soros Alapítvány, Budapest.
- Mozgásjavító EGYMI Pedagógiai Program (2002–2012).
- SZOKOLSZKY Á. (2004): *Kutatómunka a pszichológiában*. Osiris Kiadó, Budapest.
- ZÁSZKALICZKY P. (1998): *A deinstitucionalizáció folyamata a német nyelvű országokban*. In ZÁSZKALICZKY P. (szerk.): *A függőségtől az autonómiáig: helyzetértékelés és jövőkép a kiscsoportos lakóotthonokról*. Kézenfogva Alapítvány – Soros Alapítvány, Budapest. 35–80.
- www.mozgasjavito.hu

Az ELTE BGGYK Gyógypedagógiai Továbbképző Központja az ELTE Pedagógikum Központ Doktori és Továbbképzési Osztályával együttműködésben az alábbi linken elérhető alap- és mestervégzettségre épülő szakirányú továbbképzéseket kínálja:

www.barczy.elte.hu/oktatas/tovabbkepzesek/439-szakiranyu-tovabbkepzesek

Jelentkezési határidő egységesen: 2014. június 30.

A szakirányú továbbképzésekben az önköltség mértéke: 150.000 Ft/fő/félév

A gyógypedagógus szakvizsga kedvezményes önköltsége: 120.000 Ft/félév

A gyógypedagógia alapszak szakirányainak szakirányú továbbképzés keretében történő elvégzése a táblázatban foglalt feltétel teljesülése esetén kedvezményes lehet.